

*Бездошук Святослав Ярославович,
студент 2 курсу, ННІ №1,
Національна академія внутрішніх
справ*

Науковий керівник:

*Чижов Денис анатолійович,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національна
академія внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

СИСТЕМА КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Конституція України є найвищим законом держави, який закріплює основоположні права і свободи людини і громадянина. Ці права і свободи є гарантією гідного існування людини, її свободи і самореалізації. У сучасних умовах, коли у світі спостерігається тенденція до обмеження прав і свобод людини, актуальність дослідження цієї теми ще більш зростає [1].

Всі права людини і громадянина рівноцінні і взаємопов'язані і тому однаковою мірою повинні захищатися державою. Неприпустиме нехтування

одними правами під приводом реалізації інших прав. Всі права людини і права громадянина повинні захищатися державою. З цією метою в Україні створені певні державні інститути. Гарантом права і свобод людини і громадянина є Президент України. Парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. [2].

Варто погодитися з думкою М. О. Єльнікової про те, що найхарактернішими ознаками досліджуваної категорії прав є те, що вони опосередковують найбільш важливі, найзначніші відносини між особою і державою; отримують різне правове закріплення в Основному Законі держави; носять загальний характер; є юридичною базою для всіх інших прав, свобод і обов'язків, закріплених у поточному законодавстві [3].

У доктрині конституційного права можна знайти такі групи конституційних прав і свобод: «права людини» та «права громадянина»; «основні» і «додаткові», «права» і «свободи», «позитивні» і негативні; «права однієї людини» і «колективні права» тощо. Однак єдиного підходу щодо визначення системи конституційних прав і свобод людини та громадянина серед науковців поки не існує. Так, Конституція України розмежовує такі категорії як «права людини» та «права громадянина». Права людини - це права, які належать кожній людині від народження, незалежно від її громадянства, раси, статі, релігії, політичних переконань та інших ознак. Права людини є універсальними та невідчужуваними.

Вони визначають те, що є справедливим і гідним для всіх людей. Права громадянина - це права, які належать громадянам певної держави. Вони

впливають з громадянства, тобто з належності до певної політичної спільноти. Права громадянина, як правило, закріплені в конституції та інших законах держави [4].

Крім цього, важливим є розмежування таких понять як «права людини» та «свободи людини», оскільки між ними є суттєві відмінності.

Як зазначає у своєму дослідженні Н. В. Федіна, свобода людини - це можливість людини діяти за своїм вибором і на власний розсуд, без втручання з боку держави або інших осіб. Свобода людини є основою для прав людини. Натомість, права людини - це гарантії, які забезпечують свободу людини. Права людини захищають людину від свавілля та дискримінації [5].

У зв'язку з цим, можна констатувати, що основна відмінність між свободою людини та правами людини полягає в тому, що свобода людини - це можливість, а права людини - це гарантії.

Свобода людини - це сфери діяльності людини, в які держава не повинна втручатися. Держава лише окреслює за допомогою правових норм кордони, територію, на якій людина діє за своїм вибором і на власний розсуд. Попри це, держава має забезпечити захист цих кордонів від втручання інших осіб. Водночас, права людини - це конкретні сфери, напрями діяльності індивіда. Держава зобов'язана забезпечити та захистити законні дії людини в зазначеній сфері.

Конституційні права і свободи людини можуть бути поділені на два типи: права, які надають людині певні блага або послуги, і права, які захищають людину від втручання з боку держави або інших осіб.

Перший тип прав називають позитивними. До них можна віднести право на освіту, право на медичну допомогу, право на соціальне забезпечення. Держава зобов'язана надавати ці блага або послуги людям, які мають такі права.

Другий тип прав називають негативними. До них належать, наприклад, право на життя, право на свободу, право на повагу до гідності. Важливим моментом є те, що держава не повинна втручатися в реалізацію цих прав.

Крім цього, зважаючи на масштабну імплементацію міжнародного та європейського законодавства, конституційні права і свободи людини і громадянина поділяють на наступні групи.

1. Політичні права та свободи - це можливості людини брати участь у політичному житті суспільства. Вони дозволяють людині впливати на процеси, що відбуваються в державі, і формувати її майбутнє. Прикладами конституційних політичних прав є права на свободу слова та мирні зібрання.

2. Економічні права та свободи - це можливості людини і громадянина в економічній сфері суспільних відносин, які гарантуються державою. Вони пов'язані з правовим режимом власності та господарської діяльності. Наприклад, економічними правами є право на підприємницьку діяльність та право на власність.

3. Соціальні права і свободи - це права людини, які забезпечують їй гідне існування і розвиток. Вони включають в себе права на охорону здоров'я, освіти, працю тощо.

4. Культурні права і свободи - це можливості людини, які гарантуються державою і забезпечують їй доступ до культурних цінностей, участь у культурному житті суспільства і розвиток власної культурної ідентичності [6].

Конституція не лише містить досить широкий і демократичний перелік прав і свобод людини і громадянина, але закріплює гарантії їх реалізації і захисту. Вказані гарантії – це відповідні умови і способи, сприяючі реалізації кожною людиною і громадянином прав, свобод і обов'язків, закріплених Конституцією України. Вони диференціюються на особисті, політичні, економічні, ідеологічні і юридичні.[7]

У сучасному світі спостерігається тенденція до посилення захисту конституційних прав і свобод людини. Ця тенденція проявляється в наступних напрямках: 1) права і свободи людини розглядаються як природні, невід'ємні від людини і не залежать від волі держави; 2) певна конкретизація змісту деяких прав; 3) обмеження прав і свобод людини повинні бути обґрунтованими і необхідними в демократичному суспільстві; 4) права і свободи людини повинні бути викладені в Конституції в системному і логічному порядку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні. Вашковецька сільська територіальна громада URL: <https://vashkovetska-gromada.gov.ua/news/1635404865/>

3. Єльнікова М. О. Класифікація конституційних прав і свобод людини в контексті праворозуміння. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. Випуск 2. Том 1. 2015. С. 77-81.

4. Афанасенко С. І. Конституційні гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. № 3. С. 3-5. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.3-1>

5. Федіна Н.В. Сучасні погляди на розуміння прав і свобод людини та громадянина в умовах реформування в Україні. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2015. № 4. С. 65-74.

6. Конституційні права і свободи людини й громадянина. Білопільська районна державна адміністрація, 2020. URL: <http://blp.sm.gov.ua/index.php/uk/potochna-diyalnist/bilopilske-byuro-pravovoji-dopomogi/16085-konstitutsijni-prava-i-svobodi-lyudini-j-gromadyanina>

7. Конституційні права людини і громадянина. Механізм їх захисту. Старосамбірська міська рада. URL: <http://sts-mrada.gov.ua/?p=6097>